

שמר דת חנוכה / רבי משה אבן עזרא

למדו את דיני חנוכה כדי שתוכלו להבינם וגם להורות לאחרים

שמר דת חנכה להבין ולהורות
בהעלתך את הנרות

מצוה להדליק נרות חנוכה במשך שמונה ימים

מצוה להדליק שמנה שלמים

בלילה הראשון מברכים שלוש ברכות

וברך ראשון שלש פעמים

וברכת הזמן- שהחיינו- אין מברכים בשאר ימים

וזמן למעט בשאר הימים

פתילות ושמינים שאסרו חכמים להדליק בהם בשבת, לחנוכה הם מתאימים

פתילות ושמינים אסרו חכמים
בשבת לחנכה יתמים

גם אם כבו הנרות- קיימו מצות הדלקה.1

ואם כבו הדלק מקימים

כמו שפרשו החכמים, המבארים כל דבר סתום. שדבריהם גם הם חשובים כשאר מצוות התורה, והם "אמרות ה'..."

כאשר פרשו מבארי סתומים
אמרות ה' אמרות טהורות

זמן ההדלקה – משקיעת החמה ועד שתכלה רגל מן השוק (בעבר- היה השוק מתרוקן מפחד השודדים)

שעת דלקת שקיעת החמה

עד כלות רגל משוק באימה

מעיקר הדין מדליק אדם נר אחד עבור כל בני ביתו (מדגיש פעמיים שבכך מקיימים את כל המצוה)

ונר איש וביתו חקה שלמה

נר אחד לחברה מצוה תמימה

והמהדרין - נר לכל אחד ואחד, זו ההלכה הכתובה

אך המהדר לקל בעצמה

נר לכל אחד כדת שומה

בדברי חכמים הלומדים את כל חלקי התורה

בדברי נבונים לומדי אימה

המשפטים והתורות

שמור את דברי החכמים שאמרו:

החזק במאמר בני תושיה

מקומו של נר חנוכה בפתח ביתו מבחוץ, בטפח הסמוך לפתח הבית (רחוק יותר- לא יהיה ניכר שבעל הבית הניחו שם)

היותו על פתח החניה

בטפח סמוך לדירה ראיה

שיעור הגובה המירבי להנחת נר חנוכה- עשרים אמה.2

ושעור כמבוי וסכה עשויה

ועת סכנה בזמן שהיה

על שלחנו מצוה רצויה

ובשעת הסכנה (בזמן שסכנה להניחו מבחוץ)- מניחה על שלחנו, ודיו.

ובחלון אם דר בעליה

לפרסם את הנס שהיה

אם היה דר בעלייה (בקומה גבוהה) - מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. וגם כך מפרסם את הנס

ולהודיע כל הקורות

הַרְצוֹת מְעוֹת אָסוּר לְאוּרוֹ

לְבַל יְהִי מִבְּזָה אָנוּשׁ חֵק צוּרוֹ

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַצּוּר אָסוּר

וְעַל יַד אֵל יְהִי עֵת מִבְּעִירוֹ

שְׁמָא יֵאמְרוּ לְצַרְכּוֹ בְּחָרוֹ

וּבְפָנִים אֵל יְהִי מִכִּין אוּרוֹ

בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנְּרוֹת

אסור להרצות (למנות) מעות כנגד נר חנוכה. זה כבודה של המצוה שאין משתמשים בה לשימוש של חול

אסור לעשות כל שימוש באור נרות חנוכה

בידו- לא יהיה הנר כשמדליקו. הכוונה להלכה לפיה אם החזיק את הנר במשך כל זמן הבעירה לא יצא, כי אז נראה שמחזיק את הנר לצרכו ולא לצורך המצוה. 3

אם הדליק את הנר בפנים- לא יצא ידי חובה גם אם יוציאו אחר כך החוצה. 4

קבעו חכמים שמקומו משמאל הפתח

אין להדליק בנרות שונים זה מזה בגובהם או בסוגם

צריך להיות רווח בין נר לנר, כדי שלא יחשבו כאבוקה

נר שדלק כל השבת- במוצאי שבת צריך לכבות אותו ולהדליק שוב, כי ההדלקה היא המצוה ולא הנר הדולק

חרש, שוטה וקטן אינם חייבים בנר חנוכה

נשים ודאי חייבות בנר חנוכה, כי אף הן היו בנס

חכמים כתבו בתורה:5

נר (כלי המיועד להדלקה) שיש לו שני פתחים ובכל אחד פתילה- יכולים שני אנשים לצאת בו ידי חובה

פתילות רבות הנתונות בקערת שמן, אם שמו עליהן מכסה עוד לפני ההדלקה, כך שכל פתילה יוצאת בנפרד- נחשבת כל אחת לנר. בלא מכסה- נחשב הכל למדורה.

חצר שיש לה שני פתחים- צריך להדליק בכל אחד מהם כדי שיֵצְאוּ לעין כל

קבעו חכמים לימי החנוכה שבהם נעשה הפלא

שאין מספידיים בהם על הצרה

גומרים בהם את ההלל

מזכירים את חנוכה בברכת ההודאה שבתפילת עמידה

ובברכת המזון

לפי דברי הגמרא"אמר רב הונא: הרגיל בנר, הויין לי בנין תלמידי חכמים" וברש"י: דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה - בא אור דתורה.

קָבְעוּ הַיּוֹתוֹ בְּשִׂמְאֵל נְתִיבִים

וְאֵל יִדְלִיקוּ בָּם נְרוֹת מְשֻׁנִים

אֲךָ זֶה מְזָה חֻקִים הַגּוֹנִים

וּבְשֶׁבֶת אִם דּוֹלְקִים וּפּוֹנִים

מְכַבֵּים אוֹתָם וְלַהֲדִלִיק שׁוֹנִים

וְחֹרֵשׁ שׁוֹטָה וְקִטָּן מְשֻׁנִים

וְנָשִׁים בָּאוֹת אוֹתָהּ מְאִירוֹת

טְהוּרִים פָּרְשׁוּ בְּדַת יוֹמִים

נֵר שֵׁישׁ לוֹ פִּיּוֹת שְׁתִּים

מוֹצֵיא חוֹבֵת אֲנָשִׁים שְׁנַיִם

פְּתִילוֹת נְתוּנוֹת וְלוֹ לְמֵאֲתִים

בְּקַעֲרָה יוֹצֵאָה בְּלֵי עֲצָלְתִים

וּבְלִבָּד לְכַפּוֹת כְּלֵי בִידִים

וְחֹצֵר שֵׁישׁ לָהּ פְּתָחִים שְׁנַיִם

צְרִיכָה שְׁתִּים לְעֵינַיִם

הַיּוֹתֵם עַל פְּנֵי אֶרֶץ מְאִירוֹת

נְאֻמוֹ בְּיָמִים אֵלֶּה פְּלִיאָה

שְׁלֵא לִסְפֹּד בָּם לְתֵלָא

וּלְגַמֵּר הִלֵּל בָּם בְּקִרְיָא

וּלְזַכֵּר חֲנֻכָּה בְּהוֹדָא

וּבְבִרְכַת מְזוֹן בְּסוּד בָּאָה

וְזִהִיר בְּמִצּוֹת וְדַת נוֹרָאָה

יְזַכֵּה לְבָנִים בְּעֲלֵי הוֹרָאָה

חֻקַּת עוֹלָם תְּהִיָּה לְדוֹרוֹת

1. "כבתה – אין זקוק לה" (ל' הגמרא) כלומר: אם כבתה – אינו זקוק להליקה פעם נוספת
2. גודל מירבי של 20 אמה אמור גם בסוכה – שאם גבוהה ומעלה מ20 אמה – פסולה, וגם במבוי – מושג בדיני עירובין שגובהו עד 20 אמה.
5. התורה מכונה "דת יומיים" בגלל שנתנה לאחר 2000 שנה מבריאת העולם, לפי הפסוק "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול"
- 3,4 ע"פ הכלל "הדלקה עושה מצוה" – המצוה היא בעצם ההדלקה, ולכן בזמן בזמן ההדלקה כבר צריכים הנרות להיות במקום הדלקתם וכו'

למורה:

הפיוט "שמור דת חנוכה" נכתב ע"י רבי משה אבן עזרא, מגדולי חכמי ספרד שהותיר בידינו גם קטעי פיוט ושירה רבים.

פיוט זה נועד לשבת חנוכה, והיא מסכם את הלכות חנוכה ע"פ מסכת שבת.

מעניין להתבונן בצורתו של הפיוט, הבנוי בזיקה בולטת לימי החנוכה:

כעין פתיחה, הקוראת ללמוד את ההלכות כדי שיוכל הקורא לקיימן וגם להורות לאחרים.

- בפיוט 8 בתים,

הבית הרשון קצר, בן 2 שורות שמהוות אחריו עוד 7 בתים, בהאקרוסטיכון שלהם הוא "משה הקטן"

- מספר השורות בכל בית - 8 או קרוב ל8 (7/9)

• בחלוקה פנימית יותר נוכל להבחין שכמעט בכל שורה 8 הברות (אין לחשב שואים וחטפים) וכן הלאה.

- בכל בית חריזה פנימית. השורה האחרונה בכל הבתים מתחרזת עם המילה נרות. בד"כ שורה זו היא מובאה מן הפסוקים לפעמים – כסדר הפסוקים ולפעמים - בשינוי.

לאורך הפיוט חוזר הפייטן ומזכיר שכל מה שכתוב בו הם דברי חז"ל, דברי התורה.

בסיום הבית השני והשלישי מאריך לומר שכך כתוב בדברי חכמים, /שהרי חנוכה היא מצוה דרבנן. ומדגיש שלמרות שזו אינה מצוה מן התורה - חשיבותה ומעמדה כמצוות התורה.

מורה בכתות הגבוהות, תוכל להשתמש בפיוט בדרכים שונות:

- עיון בפיוט, במבנה שלו ובהסבריו - בשיעור ספרות.

• לפעילות: התלמידות תקבלנה את הפיוט כשהשורות המתייחסות להלכות מוכרות להן מן הקיצור – ריקות. הן תתבקשנה לנסות להסביר אותן (זו יכולה להיות עבודה יחידנית או כיתתית).

אפשרות אחרת: התלמידות תקבלנה כרטיסים ובהן שורות מן הפיוט או הסבריהן ותתבקשנה להתאים הסברים לשורות הפיוט.